

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI	5.SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ SENARYOLARA GÖRE	TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ
2. DÖNEM 2. YAZILI GENİŞLETİLMİŞ AÇIK UÇLU ÇALIŞMA SORULARI VE CEVAP ANAHTARI		

2. DÖNEM 2. YAZILI SINAVINA HAZIRLIK AÇIK UÇLU (KLASİK) 80 SORU VE CEVAP ANAHTARI ÇALIŞMASI

AÇIKLAMA: Bu çalışma dokümanı, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) yeni müfredat programına tam uyumlu olarak 2. Dönem 2. Yazılı sınav konularını kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. Sorular öğrencilerin analiz, yorumlama, eleştirel düşünme ve günlük yaşamla bağ kurma becerilerini ölçecek niteliktedir. Önce soruları kendiniz çözünüz, ardından altlarında yer alan cevap anahtarları ile doğruluğunu kontrol ediniz.

ÜNİTE 5: HAYATIMIZDAKİ EKONOMİ

Kazanım: SB.5.5.3 - Yaşadığı ildeki ve yakın çevresindeki ekonomik faaliyetleri özetleyebilme.

1	Ekonomik faaliyet nedir? Tanımlayınız.
C	İnsanların temel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla mal ve hizmet üretmeleri, bu mal ve hizmetleri gereksinim duyan alanlara dağıtmaları ve tüketmelerine yönelik gerçekleştirdikleri tüm bilinçli çabalara ekonomik faaliyet denir.
2	Ekonomik faaliyetler kaç ana sektörde incelenir? Bu sektörlerin adlarını yazınız.
C	Ekonomik faaliyetler genel olarak 3 ana sektörde incelenir. Bunlar: 1. Tarım Sektörü, 2. Sanayi Sektörü, 3. Hizmetler Sektörüdür. Son dönemlerde teknolojik gelişmelerle birlikte bunlara dördüncül ve beşincil sektörler de eklenmiştir.
3	Tarım sektörü kapsamında değerlendirilen başlıca üretim kollarını yazarak ikişer örnek veriniz.
C	Tarım sektörü doğrudan doğadan ürün elde etmeye dayanır. Başlıca kolları: Bitkisel üretim (buğday, pamuk), Hayvancılık (büyükbaş, kümes hayvancılığı), Balıkçılık (deniz balıkçılığı, kültür balıkçılığı) ve Ormancılık (kerestecilik, reçine toplama) faaliyetleridir.

4	Sanayi sektörü ne anlama gelmektedir? Bu sektörde yer alan 3 farklı iş kolunu belirtiniz.
C	Doğadan elde edilen ham maddelerin fabrikalarda veya imalathanelerde işlenerek insanların kullanabileceği yeni mamul maddelere dönüştürülmesine sanayi denir. İş kollarına: Tekstil sanayisi, gıda işleme sanayisi (salça, un fabrikaları) ve otomotiv sanayisi örnek verilebilir.
5	Hizmet sektörü ile diğer sektörler (tarım ve sanayi) arasındaki en temel fark nedir? Açıklayınız.
C	Tarım ve sanayi sektörlerinde doğrudan somut, fiziksel bir mal üretimi söz konusuysen; hizmet sektöründe doğrudan somut bir ürün üretilmez. Hizmet sektöründe temel amaç, insanların eğitim, sağlık, güvenlik ve adalet gibi alanlardaki ihtiyaçlarının karşılanması ve yaşam kalitelerinin artırılmasıdır.
6	Malatya ili ve çevresi düşünüldüğünde bölge ekonomisini ayakta tutan en önemli ekonomik faaliyet hangisidir? İl ekonomisine katkısı yönünden açıklayınız.
C	Malatya ilinde öne çıkan en önemli ekonomik faaliyet tarım sektöründe yer alan kayısı yetiştiriciliğidir. Türkiye'nin ve dünyanın kuru kayısı ihtiyacının çok büyük bir kısmı buradan karşılanır. Entegre tesislerde işlenen kayısılar ihraç edilerek hem yerel halka büyük bir istihdam kapısı sağlar hem de ülkeye döviz girdisi kazandırır.
7	Bir bölgede kümes hayvancılığı veya besi hayvancılığının gelişmesinde nüfusun rolünü açıklayınız.
C	Büyük şehirlerin çevresinde nüfus yoğun olduğu için et ve yumurta gibi temel gıda maddelerine olan talep (tüketim) çok yüksektir. Bu nedenle kümes ve besi hayvancılığı, doğal çevre şartlarından ziyade pazara ve büyük tüketim merkezlerine yakınlık ilkesine bağlı olarak büyük şehirlerin etrafında gelişir.
8	Üretim, dağıtım ve tüketim kavramlarını bir ekmeğin yolculuğunu örnek göstererek kısaca açıklayınız.
C	Tarlada buğdayın ekilmesi ve fabrikada un haline getirilerek fırında pişirilmesi üretim dir. Pişen ekmeğin kasalarla marketlere ve bakkallara taşınması dağıtım dir. Vatandaşların marketten ekmeği satın alıp evde yemesi ise tüketim dir.
9	Ekonomik faaliyetlerin sınıflandırılmasında kullanılan "Birincil Ekonomik Faaliyetler" kavramını açıklayıp örnek veriniz.
C	Doğrudan doğruya doğal çevreye bağlı olarak yürütülen ve doğadan ham madde elde edilmesini amaçlayan en eski faaliyet türüdür. Tarım, hayvancılık, ormancılık, maden çıkarımı ve balıkçılık birincil ekonomik faaliyetlere örnektir.

10	"İkincil Ekonomik Faaliyetler" neyi ifade eder? Günlük hayattan örneklerle destekleyerek yazınız.
C	Birincil faaliyetlerden elde edilen ham maddelerin işlenerek yeni ve yarı mamul ya da mamul maddeye dönüştürülmesi işidir. Sanayi tesislerindeki her türlü üretim, imalat sanayisi, inşaat sektörü, demir-çelik fabrikaları ve enerji üretimi ikincil faaliyet grubundadır.

11	"Üçüncül Ekonomik Faaliyetler" hangi iş gruplarını kapsar? Toplumsal faydasını yazınız.
C	Doğrudan bir mal üretimi yerine insanlara hizmet sunan faaliyetlerdir. Eğitim (öğretmenlik), Sağlık (doktorluk), Hukuk (avukatlık), Bankacılık, Ulaşım, Ticaret ve Turizm bu gruptadır. Toplumun düzenini, refahını ve sosyal hayatın devamlılığını sağlar.

12	Teknolojinin gelişmesiyle ortaya çıkan "Dördüncül Ekonomik Faaliyetler" hakkında bilgi verip 2 örnek yazınız.
C	Gelişen bilgisayar ve internet teknolojilerine bağlı olarak bilginin toplanması, işlenmesi, yayılması ve yazılım hizmetlerini içeren modern sektördür. Grafik yazılımcılığı, ağ işletmenliği, veri analistliği, AR-GE (Araştırma-Geliştirme) mühendisliği ve siber güvenlik hizmetleri bu gruptadır.

13	"Beşincil Ekonomik Faaliyetler" hangi meslek gruplarını temsil eder? Özelliği nedir?
C	Karar verme mekanizmasının en üst düzeyinde yer alan, küresel ve ulusal ölçekte yönetim ve liderlik rolleri üstlenen kişilerin faaliyetleridir. Büyük holdinglerin CEO'ları, genel müdürler, bakanlar, milletvekilleri ve belediye başkanları bu faaliyete örnektir. Sayıca az ancak etkileri çok büyüktür.

Kazanım: SB.5.5.1 - Kaynakların verimli kullanılmasının doğa ve insanlar üzerindeki etkisini yorumlayabilme. Sürdürülebilirlik bilinci geliştirme.

14	Doğal kaynak nedir? Doğada kendiliğinden bulunan kaynaklara 4 örnek yazınız.
C	İnsan aklı ve eli olmadan, doğada kendiliğinden var olan ve insanların yaşamsal veya ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kullandıkları tüm zenginliklere doğal kaynak denir. Hava, su, toprak ve ormanlar başlıca örneklerdendir.

15	Yenilenebilir enerji kaynakları ne demektir? Geleceğimiz için neden önemlidir?
C	Doğadaki süreçler tarafından sürekli olarak ve kendini tamamen yenileyebilen, tüketildikçe tükenmeyen temiz enerji kaynaklarıdır. Güneş, rüzgâr, hidroelektrik (su), jeotermal ve dalga enerjisi yenilenebilir kaynaklardır. Çevre kirliliğine yol açmadıkları ve tükenmedikleri için küresel ısınmayı önlemede hayati öneme sahiptirler.

16	Yenilenemez enerji kaynakları neye denir? Çevreye zararları yönünden açıklayınız.
C	Oluşumu milyonlarca yıl süren, kullanıldıkça azalan ve bir gün tamamen tükenecek olan fosil kökenli kaynaklardır. Kömür, petrol, doğal gaz ve nükleer enerji bu gruptadır. Yakıldıklarında havaya yüksek oranda karbondioksit saldıklarından hava kirliliğine, asit yağmurlarına ve sera etkisine (küresel ısınmaya) yol açarlar.
17	Toprağın ekonomik faaliyetlerde hammadde olarak kullanıldığı alanlardan 4 tanesini yazınız.
C	Toprak sadece tarım için değil, sanayi için de çok önemli bir ham maddedir. Tuğla, kiremit, çimento gibi inşaat malzemelerinin yapımında, porselen, seramik, cam ve fayans endüstrilerinde ana bileşen olarak doğrudan toprak ve killi maddeler kullanılır.
18	Madenlerimizin sanayi ve teknoloji sektöründeki yerini ve önemini bir örnekle açıklayınız.
C	Madenler, ağır sanayiden yüksek teknolojiye kadar tüm üretim araçlarının omurgasını oluşturur. Örneğin; yer altından çıkarılan demir madeni, demir-çelik fabrikalarında işlenerek inşaat demiri, otomobil gövdesi, beyaz eşya ve makine yapımında ana ham madde olarak kullanılır. Madenler olmadan modern sanayi üretimi imkansızdır.
19	Her yıl kutlanan 22 Mart Dünya Su Günü'nün temel amacı ve toplumsal mesajı nedir?
C	Dünyadaki kullanılabilir tatlı su kaynaklarının hızla azaldığına dikkat çekmek, su israfını önlemek ve hem bireysel hem de toplumsal düzeyde suyun verimli kullanılması konusunda farkındalık ve su tasarrufu bilinci oluşturmaktır. Su, hayattır ve ikame edilemez bir kaynaktır.
20	Ülkemizde yürütülen "Sıfır Atık" projesinin amacını ve çevreye sağladığı katkıları açıklayınız.
C	İsrafın önlenmesini, kaynakların çok daha verimli kullanılmasını, atık oluşum sebeplerinin gözden geçirilerek atık miktarının en aza indirilmesini ve oluşan atıkların geri dönüşüm yöntemleriyle ekonomiye kazandırılmasını amaçlar. Çevre kirliliğini azaltır, ağaçların kesilmesini önler ve enerji tasarrufu sağlar.
21	Sıfır Atık projesinin temelini oluşturan "5D Modeli" ilkelerini maddeler halinde yazınız.
C	5D Modeli şu ilkelerden oluşur: 1. Düşün, gerekli değilse tüketme. 2. Daha az tüket. 3. Değerlendir, yeniden kullan. 4. Değiştir, farklı amaçla kullan. 5. Dönüştür, doğa kazansın.

22	"Sürdürülebilirlik" kavramını gelecek nesillerin hakları açısından tanımlayınız.
C	Bugünkü nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılarken, gelecek nesillerin de kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme ve dünyada sağlıklı yaşayabilme potansiyelini, kaynaklarını tehlikeye atmadan, doğaya zarar vermeden yaşamayı ve planlama yapmayı ifade eden çevre dostu gelişim anlayışıdır.

23	Evde ve okulda kaynakları (su, elektrik vb.) verimli kullanmak adına yapabileceğimiz 3 somut davranış yazınız.
C	1. Boşa akan muslukları hemen kapatmak ve sızdıranları tamir ettirmek. 2. Gün ışığından yeterince faydalanıp boş sınıflarda veya odalarda lambaları söndürmek. 3. Kağıtları arkalı önlü kullanarak ağaç kaynaklarının israf edilmesini engellemek.

Kazanım: SB.5.5.2 - İhtiyaç ve isteklerini ayırt ederek ailesinin ve kendisinin bütçesini planlayabilme. Finansal okuryazarlık.

24	İhtiyaç nedir? Hayatımızı sürdürmemiz için zorunlu olan 3 temel ihtiyacı yazınız.
C	İnsan yaşamının sağlıklı ve güvenli bir şekilde devam edebilmesi için karşılanması kesinlikle zorunlu olan ürün ve hizmetlerdir. Karşılanmadığında hayati risk doğar. Örnek: Beslenme (su-yemek), Barınma (ev) ve Giyinmedir. Bunların yanında eğitim ve sağlık da temel ihtiyaçlardır.

25	İstek nedir? İhtiyaçtan farkını bir örnekle ortaya koyarak açıklayınız.
C	Hayatımızı devam ettirmemiz için zorunlu olmayan ancak karşılandığında bizi mutlu eden, yaşam kalitemizi eğlenceli hale getiren unsurlardır. Farkı şudur: Su içmek bir ihtiyaçtır ; ancak su yerine asitli veya şekerli lüks bir içecek tercih etmek bir istektir .

26	Bilinçli bir tüketicinin alışveriş yaparken uygulaması gereken "10 Saniye Kuralı" nedir? Açıklayınız.
C	Bir ürünü satın almaya tam karar vermeden önce, ürünü eline alıp 10 saniye boyunca düşünerek "Bu ürün benim için gerçekten acil bir ihtiyaç mı, yoksa sadece geçici bir istek mi?" sorusunu sorma ve bütçeyi korumak adına gereksiz harcamadan vazgeçme kuralıdır.

27	Bütçe nedir? Bir aile bütçesinin temel bileşenlerini yazınız.
C	Bir bireyin, ailenin veya kurumun gelecekteki belirli bir süre (genellikle bir ay) için tasarladığı tahmini gelirlerini ve yapılması planlanan giderlerini gösteren dengeli finansal hesap tablosudur. Temel bileşenleri Gelirler (Maaş, kira vb.) ve Giderler (Fatura, kira, mutfak vb.) şeklindedir.

28	Bütçe planlaması yapmanın aile ekonomisine ve bireye sağladığı 3 önemli faydayı yazınız.
C	1. Harcamaların kontrol altına alınmasını sağlayarak aileye israftan korur. 2. Öncelikli ve zorunlu ihtiyaçların zamanında ve eksiksiz karşılanmasını sağlar. 3. Gelirin bir kısmının tasarrufa (birikime) ayrılmasına imkan tanıyarak acil durumlar için finansal güvence oluşturur.
29	Gelir ve gider kavramlarını tanımlayarak ideal bir bütçede aralarındaki ilişkinin nasıl olması gerektiğini belirtiniz.
C	Gelir: Çalışma veya varlıklar karşılığı elde edilen paradır. Gider: İhtiyaç ve istekler için harcanan paradır. Bütçe dengesinin bozulmaması için giderler kesinlikle geliri aşmamalıdır. İdeal bir bütçe dengesi; Gelir = Gider + Tasarruf formülüyle kurulmalıdır.
30	"Finansal Okuryazarlık" ne demektir? Bu beceriye sahip bir çocuk harçlığını nasıl yönetir?
C	Paranın değerini bilme, bütçe yapabilme, gelir-gider dengesini gözeterek parayı doğru ve mantıklı kararlarla yönetebilme becerisidir. Bu beceriye sahip bir çocuk harçlığını alır almaz hemen bitirmez; önce okul ihtiyaçlarını (kalem, defter) karşılar, bir kısmını kumbaraya atarak biriktirir ve kalanını isteklerine harcar.
31	Atalarımızın tutumlu olmak ve birikim yapmakla ilgili söylediği 2 atasözünü yazarak anlamını açıklayınız.
C	"Ayağını yorganına göre uzat" (Harcamalarını mutlaka gelirin kadar yap, borçlanma). "Sakla samanı, gelir zamanı" (Bugün değersiz gördüğün küçük miktarları veya eşyaları bile atmayıp biriktirirsen, yarın muhtaç olduğunda çok büyük faydasını görürsün).
32	Ali her ay 200 TL harçlık almaktadır. Paramın 80 TL'sini beslenmeye, 40 TL'sini okul araç gereçlerine harcamıştır. Kalan 80 TL'yi bütçe ilkelerine göre nasıl değerlendirmelidir?
C	Ali zorunlu ihtiyaçlarına (beslenme ve okul malzemesi) toplam 120 TL harcamıştır. Kalan 80 TL'nin en az 40-50 TL'sini acil durumlar veya uzun vadeli hedefleri için kumbarasında biriktirmelidir (tasarruf). Geriye kalan küçük kısmı ise kitap okuma veya kişisel istek aktiviteleri (eğlence, sinema) için kullanabilir.

ÜNİTE 6: TEKNOLOJİ VE SOSYAL BİLİMLER

Kazanım: SB.5.6.1 - Teknolojik gelişmelerin toplum hayatı üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini tartışabilme.

33	Teknoloji nedir? İnsan hayatındaki temel işlevini kısaca yazınız.
C	Bilimsel ve sistematik bilgilerin, insan hayatını kolaylaştırmak, işleri daha hızlı ve az enerjiyle yapmak amacıyla pratik araç, gereç ve makinelere dönüştürülmesidir. Temel işlevi insan yaşamının kalitesini artırmak ve zamandan tasarruf sağlamaktır.
34	Teknolojik gelişmelerin iletişim (haberleşme) alanına sağladığı 2 olumlu katkıyı yazınız.
C	1. Akıllı telefonlar, internet ve görüntülü konuşma uygulamaları sayesinde dünyanın diğer ucundaki insanlarla anlık olarak, sesli ve görüntülü iletişim kurulabilmektedir. 2. Sosyal ağlar ve e-posta sistemleri ile bilgi, haber, belge ve döküman aktarımı saniyeler içinde gerçekleştirilmektedir.
35	Teknolojinin eğitim alanındaki uygulamalarına 3 örnek vererek sağladığı faydayı açıklayınız.
C	Okullardaki akıllı tahtalar, EBA (Eğitim Bilişim Ağı) platformu ve uzaktan eğitim (online ders) sistemleri örnek verilebilir. Bu teknolojiler sayesinde öğrenciler görsel ve işitsel materyallerle daha kalıcı öğrenirler ve okula gidemedikleri durumlarda bile bilgiye her yerden eşit şekilde erişebilirler.
36	Teknolojinin ulaşım alanında gerçekleştirdiği yenilikler toplumsal hayatı nasıl etkilemiştir?
C	Yüksek hızlı trenler, modern uçaklar ve okyanus aşırı büyük gemiler sayesinde eskiden aylar süren uzak mesafeler artık saatler içinde aşılmaktadır. Bu durum ticareti hızlandırmış, turizmi geliştirmiş ve farklı kültürlerdeki insanların birbirini daha hızlı tanımalarına katkı sağlamıştır.
37	Teknolojinin kontrolsüz ve bilinçsiz kullanımının yol açtığı "Teknoloji Bağımlılığı" kavramını açıklayınız.
C	Bireyin internet, bilgisayar, tablet, akıllı telefon veya oyun konsolu başında gereğinden fazla zaman geçirmesi, ekran karşısında kalma süresini kontrol edememesi ve bu durumun sonucunda günlük sorumluluklarını, derslerini ihmal ederek gerçek dünyadan kopması durumudur.
38	Teknolojik gelişmelerin yüz yüze insan ilişkileri ve sosyal hayat üzerindeki olumsuz etkisi nedir?
C	Sanal dünyaya aşırı yoğunlaşma nedeniyle insanlar aile bireyleriyle ve arkadaşlarıyla yüz yüze iletişim kurmak yerine sosyal medyada vakit geçirmeyi tercih etmektedir. Bu durum komşuluk, akrabalık ilişkilerini zayıflatmakta, toplumsal yabancılaşmaya ve bireysel yalnızlığa neden olmaktadır.

39	Sanayileşme ve teknolojik üretim araçlarının doğa/çevre üzerindeki olumsuz etkilerine örnek veriniz.
C	Fabrika bacalarından çıkan zehirli gazlar hava kirliliğine ve küresel ısınmaya, sanayi atıklarının sulara dökülmesi su kirliliğine yol açar. Ayrıca ömrünü tamamlamış teknolojik araçların (telefon, pil, bilgisayar parçaları) doğaya atılması "elektronik atık" kirliliği oluşturarak toprağı zehirler.

40	Gutenberg tarafından icat edilen matbaanın tarih boyunca toplumların kültürel gelişimine etkisi ne olmuştur?
C	Matbaanın icat edilmesiyle kitaplar çok daha hızlı, ucuz ve fazla sayıda basılmaya başlanmıştır. Bu sayede bilgi ve bilimsel gelişmeler geniş halk kitlelerine hızla yayılmış, okuryazarlık oranı artmış, dünya genelinde bilim ve kültür seviyesi büyük bir hızla yükselmiştir.

Kazanım: SB.5.6.2 - Teknolojik ürünleri bilinçli, güvenli ve etik kurallara uygun kullanmanın önemini fark edebilme.

41	"Dijital Okuryazarlık" ne demektir? Bilinçli bir dijital okuryazar internetteki bilgiyi nasıl değerlendirir?
C	Dijital araçları ve interneti etkin, eleştirel, güvenli ve etik kurallara uygun şekilde kullanabilme becerisidir. İyi bir dijital okuryazar, internette gördüğü her bilgiye hemen inanmaz; bilginin kaynağını sorgular, farklı güvenilir sitelerden doğruluğunu teyit eder (medya okuryazarlığı).

42	İnternet ortamında kişisel bilgilerin güvenliğini sağlamak için uymamız gereken 3 temel kural yazınız.
C	1. T.C. kimlik numarası, ev adresi, telefon, okul adı gibi hassas kişisel bilgileri sanal ortamda asla paylaşmamak. 2. Hesap şifrelerini güçlü (harf, sayı, sembol içeren) yapmak ve aile dışında hiç kimseye söylememek. 3. Güvenliğinden emin olunmayan, "http" yerine "https" protokolü olmayan sitelerden dosya/program indirmemek.

43	Sosyal medyada "Mahremiyet" kavramı neyi ifade eder? İhlal edilirse ne gibi sorunlar çıkabilir?
C	Kişinin kendisine ve ailesine ait özel hayatın gizliliğini, fotoğraflarını ve anlarını başkalarının izinsiz erişiminden ve paylaşımından koruma hakkıdır. Mahremiyet ihlal edilirse; kimlik hırsızlığı, dolandırıcılık, siber zorbalık ve kişisel fotoğrafların kötü niyetli kullanımı gibi tehlikeler ortaya çıkar.

44	Teknolojiyi bilinçli kullanan bir öğrenci ile bilinçsiz kullanan bir öğrenciyi ekran süresi yönünden karşılaştırınız.
C	Bilinçli öğrenci: Günlük ekran süresine kesin sınırlar koyar; ödevlerini yaptıktan sonra dinlenmek amacıyla ölçülü kullanır. Bilinçsiz öğrenci: Saatlerce bilgisayar oyunu oynar veya sosyal medyada kaydırma yapar, zamanın nasıl geçtiğini fark etmez, uyku düzeni bozulur ve derslerini ihmal eder.

45	İnternet kullanırken etik (ahlaki) kurallara uymak ne demektir? Bir örnekle açıklayınız.
C	Gerçek hayatta suç veya ayıp olan davranışların sanal ortamda da yapılmaması gerektiğinin bilincinde olmaktır. Örneğin; internette başkalarına hakaret etmemek, kötü yorumlar yazmamak, siber zorbalık yapmamak ve başkasına ait bir ödevi/yazıyı kendisininmiş gibi kopyalayıp (emek hırsızlığı/intihal) kullanmamaktır.

46	"Teknoloji insanın hizmetinde olmalıdır, insan teknolojinin kölesi olmamalıdır." sözünü kısaca yorumlayınız.
C	Teknoloji, hayatımızı kolaylaştırmak, bize zaman kazandırmak için üretilmiş bir araçtır. Eğer biz onu irademizle kontrol edemez ve tüm vaktimizi ona esir edersek araç olmaktan çıkıp amaç haline gelir. Bilinçli insan teknolojiyi yönetendir, onun tarafından yönetilen değildir.

GEÇMİŞ KONULAR: UYGARLIKLAR, YÖNETİM BİÇİMLERİ VE ETKİN VATANDAŞLIK

Kazanım: İlkçağ Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık mirasına katkılarını analiz edebilme.

47	Mezopotamya neresidir? Bu coğrafyanın ilk çağlarda yerleşim yeri olarak seçilmesinin 2 sebebini yazınız.
C	Fırat ve Dicle nehirleri arasında kalan, verimli topraklara sahip bölgeye Mezopotamya denir. Seçilme nedenleri: 1. Tarıma son derece elverişli verimli alüvyal toprakların bulunması, 2. Su kaynaklarının (nehirlerin) bol olması ve iklim şartlarının yaşama uygun olmasıdır.

48	Mezopotamya coğrafyasında kurulmuş olan 3 büyük kadim medeniyetin adını yazınız.
C	Mezopotamya'da kurulan başlıca uygarlıklar: Sümerler, Babilliler ve Asurlulardır.

49	Sümerlerin insanlık tarihinin en büyük dönüm noktası sayılan 3 büyük icadını/katkısını yazınız.
C	1. Çivi yazısını icat ederek tarih çağlarını başlatmışlardır. 2. Tekerleği icat ederek ulaşım ve ticareti kolaylaştırmışlardır. 3. Gökyüzünü inceleyerek Ay yılı esaslı ilk takvimi hazırlamışlardır.

50	Sümerlerde inşa edilen "Ziggurat" adlı çok katlı yapıların kullanım amaçlarını yazınız.
C	Zigguratlar çok amaçlı yapılardır. En alt katı soğuk hava deposu (ürün ambarı), orta katları ibadethane (tapınak) ve okul, en üst katı ise gökyüzünü incelemek için rasathane (gözlemevi) olarak kullanılmıştır.
51	Zigguratların üst katının rasathane olarak kullanılması Sümerlerde hangi bilim dalının gelişmesini doğrudan sağlamıştır?
C	En üst katta devrin din adamları ve bilginleri gök cisimlerini, yıldızları ve gezegenlerin hareketlerini gözlemlemişlerdir. Bu durum doğrudan Astronomi (gök bilimi) biliminin doğmasını ve gelişmesini sağlamıştır.
52	Babil uygarlığının en ünlü kralı Hammurabi'nin hazırladığı kanunların temel özelliği nedir? Adı nedir?
C	Adı "Hammurabi Kanunları"dır. Dünyanın ilk sert anayasalarından biri kabul edilir. En temel özelliği son derece sert olan " Kıyas " esasına (göze göz, dişe diş) dayanmasıdır. Suçlu, kurbanına ne zarar verdiyse aynısıyla cezalandırılırdı.
53	Babil uygarlığına ait olan ve dünyanın antik harikaları arasında sayılan ünlü mimari eserlerin isimlerini yazınız.
C	Babil'in Asma Bahçeleri (Kralın eşi için yaptırdığı kat kat yeşillik yapılar) ve Babil Kulesi (Marduk Zigguratu), ayrıca şehre girişi sağlayan görkemli İhtar Kapısı en önemli mimari eserleridir.
54	Asurluların Anadolu tarihinin akışı üzerinde nasıl bir etkisi olmuştur? Açıklayınız.
C	Asurlular köklü bir ticaret uygarlığıdır. Anadolu'ya gelerek Kayseri Kültepe'de "Karum" adı verilen ticaret merkezleri kurmuşlardır. Bu ticaret esnasında Sümerlerden öğrendikleri çivi yazısını Anadolu'daki Hititlere de öğrettik, Anadolu coğrafyasının da tarih çağlarına (yazılı döneme) girmesini sağlamışlardır.
55	Dünyanın ilk büyük kütüphanesi sayılan "Ninova Kütüphanesi" hangi uygarlığa aittir ve önemi nedir?
C	Başkenti Ninova olan Asurlulara aittir. Ticari ve hukuki binlerce kil tableti bir araya getirerek bu kütüphaneyi kurmuşlardır. Bu durum Asurluların arşivciliğe, bilgi birikimine ve bilginin korunup aktarılmasına ne kadar büyük önem verdiklerini gösterir.
56	İlk Çağ'da Anadolu coğrafyasında kurulmuş olan 5 büyük medeniyetin isimlerini yazınız.
C	Anadolu uygarlıkları şunlardır: Hititler, Frigler, Lidyalılar, İyonlar (İyonyalılar) ve Urartulardır.

57	Kızılırmak çevresinde kurulan, başkenti Hattuşa olan ve tarihin ilk yazılı antlaşmasını imzalayan uygarlık hangisidir?
C	Bu uygarlık Hititler dir. Mısırlılar ile Suriye toprakları için savaşmışlar ve savaşın sonunda tarihin ilk yazılı antlaşması olan Kadeş Antlaşması'nı (M.Ö. 1280) imzalamışlardır.
58	Hititlerde kralların tanrılara hesap vermek amacıyla yazdığı "Anallar" (Kral Yıllıkları) neden tarafsız tarih yazıcılığının başlangıcı sayılır?
C	Krallar öldükten sonra tanrılarına hesap vereceklerine inandıkları için, yıllıklara sadece kazandıkları zaferleri değil, aldıkları yenilgileri ve yaptıkları hataları da aynen yazmışlardır. Tanrıdan korktukları için yalan söylememişler, bu yüzden objektif/tarafsız tarihçiliği başlatmışlardır.
59	Hitit yönetim sisteminde yer alan "Pankuş Meclisi" ve kraliçe "Tavananna" devlet yönetiminde neyin göstergesidir?
C	Pankuş Meclisi, kralın kararlarının danışıldığı meclistir ve mutlak monarşinin yanında bir nevi danışma meclisinin varlığını gösterir. Kraliçe Tavananna'nın mühür basabilmesi ve kral savaşa gittiğinde devleti yönetmesi ise kadının yönetim kademesinde ne kadar yüksek ve etkili bir rolü olduğunu kanıtlar.
60	Gediz ve Büyük Menderes nehirleri arasında kurulan, başkenti Sard olan ve parayı icat eden uygarlık hangisidir?
C	Bu uygarlık Lidyalılar dır. Parayı icat ederek insanlık tarihindeki zorlu takas (değiş-tokuş) usulüne son vermişler, ticareti çok pratik hale getirmişlerdir.
61	Lidyalıların başkentleri Sard'dan başlayıp Asur başkenti Ninova'ya kadar uzanan ünlü ticaret yolunun adı nedir?
C	Bu yolun adı Kral Yolu 'dur. Lidyalılar bu yolu yaparak doğu ile batı arasında hem ticari zenginliği artırmışlar hem de çok güçlü bir kültürel etkileşim köprüsü kurmuşlardır.
62	Lidyalıların kendi sınırları içinde ticaret yapan tüccarların mallarını devlet güvencesine alarak tarihte başlattığı ilk hukuki-ekonomik uygulama nedir?
C	Lidyalılar, tüccarların malları zarar gördüğünde veya çalındığında bu zararı devlet hazinesinden karşılayacaklarını taahhüt etmişlerdir. Bu uygulama dünyadaki ilk Sigortacılık faaliyeti olarak kabul edilir. Amaç ticareti canlandırmaktır.

63	İyonyalıların (İyonlar) merkezi bir krallık yerine "Polis" adı verilen şehir devletleri halinde yaşaması siyasi yapısını nasıl etkilemiştir?
C	Efes, Milet, İzmir gibi şehir devletleri (Polis) şeklinde örgütlendikleri için ülkede tek bir baskıcı kral veya merkezi otorite olmamıştır. Bu durum, şehirlerde daha demokratik yönetimlerin kurulmasına ve insanların düşüncelerini serbestçe ifade edebilmesine zemin hazırlamıştır.

64	İyonya medeniyetinde Thales, Hipokrat, Herodot ve Pisagor gibi dünyaca ünlü bilim insanlarının yetişmesinin en temel sebebi nedir?
C	En temel sebep, İyonya'da tam bir özgür düşünce ortamının bulunmasıdır. Ayrıca deniz ticareti (kolonicilik) ile zenginleşen halkın bilime zaman ayırabilmesi ve farklı kültürlerle sürekli etkileşim içinde olması bilimsel gelişmeyi tetiklemiştir.

65	İyonyalılarından günümüze kadar ulaşan ve her yıl milyonlarca turistin ziyaret ettiği ünlü mimari kalıntıları yazınız.
C	İzmir Selçuk yakınlarında bulunan Efes Antik Kenti (ve meşhur Celsus Kütüphanesi) ile antik dünyanın harikalarından sayılan Artemis Tapınağı en önemli eserleridir.

Kazanım: Demokrasi, Cumhuriyet ve yönetim biçimlerini temel ilkeleriyle kavrayabilme.

66	Demokrasi nedir? Vatandaşlık hakları yönünden kısaca tanımlayınız.
C	Egemenliğin (yönetme gücünün) doğrudan millete ait olduğu, tüm vatandaşların kanun önünde eşit haklara sahip olduğu ve yöneticilerini özgür seçimler yoluyla belirlediği demokratik yönetim anlayışıdır.

67	Cumhuriyet kavramını tanımlayarak temel odağının ne olduğunu belirtiniz.
C	Milletin egemenliği kendi elinde tuttuğu ve bunu belirli süreler için seçtiği milletvekilleri (temsilciler) aracılığıyla kullandığı devlet yönetim biçimidir. Temel odağı halk iradesi, milli egemenlik ve seçimdir.

68	Demokrasinin ve demokratik davranışların günlük hayatımızda (ailede ve okulda) uygulanmasına ikişer örnek veriniz.
C	Ailede: Akşam nereye gidileceğine veya evle ilgili bir karar alınırken tüm aile bireylerinin fikrinin alınması. Okulda: Sınıf başkanlığı seçimlerinde adayların çıkması ve tüm öğrencilerin gizli oy kullanarak başkanı seçmesi.

69	Demokrasinin temel ilkelerinden olan "Milli Egemenlik" ne anlama gelmektedir?
C	Devleti yönetme yetkisinin ve en üstün gücün tek bir kişiye, aileye veya sınıfa değil, doğrudan doğruya milletin kendisine ait olmasıdır. Millet bu egemenlik hakkını anayasal sınırlar içinde seçimlerde oy kullanarak gösterir.
70	Demokratik toplumlarda vazgeçilmez bir ilke olan "Çoğulculuk" kavramını (Çoğunluk kavramından farklıyla) açıklayınız.
C	Çoğulculuk, toplumdaki farklı fikirlerin, inançların ve siyasi görüşlerin varlığının kabul edilmesi ve bunların birden fazla siyasi parti ile temsil edilmesidir (Çok partili sistem). Sadece seçimi kazanan çoğunluğun değil, azınlıkta kalan fikirlerin de haklarının korunması esastır.
71	Demokrasinin ilkelerinden "Katılımcılık" ne demektir? Vatandaşlar yönetime nasıl katılırlar?
C	Vatandaşların sadece seçimden seçime oy vermeyip, ülkeyi veya yerel çevreyi ilgilendiren önemli sorunlarda sivil toplum kuruluşları, dernekler, dilekçe hakkı veya gösteriler yoluyla fikirlerini yöneticilere duyurması ve yönetim süreçlerinde aktif rol oynamasıdır.
72	"Hukukun Üstünlüğü" ne anlama gelir? Eşitlik ilkesiyle bağ kurarak açıklayınız.
C	Bir ülkede kanunların ve hukukun her türlü gücün, yöneticilerin ve kurumların üzerinde yer almasıdır. Cumhurbaşkanından sıradan bir vatandaşa kadar herkes yasalar önünde tamamen eşittir ve hiç kimse kanunların dışına çıkarak keyfi cezalandırma veya ayrıcalık talep edemez.
73	Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün ülkemizde demokrasinin yerleşmesi için yaptığı çalışmalardan 3 tanesini yazınız.
C	1. 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni (TBMM) açarak milli egemenliği kurmuştur. 2. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'i ilan ederek devletin rejimini netleştirmiştir. 3. Türk kadınına seçme ve seçilme hakkı tanıyarak (1930-1934) demokraside eşitliği tam sağlamıştır.
74	Anayasamızın 2. maddesine göre Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel niteliklerini (özelliklerini) yazınız.
C	Türkiye Cumhuriyeti; toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik, sosyal ve bir hukuk devletidir.

75	"Laik Devlet" kavramını din ve vicdan özgürlüğü kapsamında açıklayınız.
C	Din ve devlet işlerinin birbirinden tamamen ayrı yürütüldüğü devlet modelidir. Devlet tüm din ve inançlara eşit mesafededir. Vatandaşların din, ibadet, vicdan ve inanmama özgürlüklerini anayasal güvence altına alır; kimseyi inancından ötürü kınamaz veya zorlamaz.

76	"Sosyal Devlet" kime denir? Devletin bu niteliğine uygun 2 farklı örnek uygulama yazınız.
C	Vatandaşlarının ekonomik ve toplumsal durumlarını iyileştirmek, fakir veya kimsesiz vatandaşlarına sahip çıkarak toplumda fırsat eşitliği yaratmayı amaçlayan devlettir. Örnek: Maddi durumu yetersiz öğrencilere ücretsiz burs ve kitap verilmesi, devlet hastanelerinde ücretsiz sağlık hizmeti sunulması.

77	Egemenliğin tek bir kişinin (Kral, İmparator, Şah) elinde olduğu ve babadan oğula geçtiği antidemokratik yönetim biçimi hangisidir? Özelliğini yazınız.
C	Bu yönetim biçimi Monarşi 'dir. Tüm yasama, yürütme ve yargı yetkileri tek bir kişide toplanmıştır. Halkın yönetime katılma, seçme ve seçilme gibi hiçbir demokratik hakkı yoktur. Yönetim tamamen kişi egemenliğine dayanır.

78	"Oligarşi" nedir? Monarşiden farkını yönetim gücünü elinde tutan grup yönünden açıklayınız.
C	Yönetim yetkisinin tek bir kişide değil, toplumdaki küçük bir grubun, zümrenin, soylular sınıfının veya askeri bir azınlığın elinde bulunduğu yönetim biçimidir. Monarşide güç sadece tek bir kişideyken, oligarşide belirli imtiyazlı bir gruptadır; ancak her ikisinde de halkın söz hakkı yoktur.

Kazanım: Bir etkin vatandaş olarak hak, sorumluluk ve kurumların işleyişini kavrayabilme.

79	"Etkin Vatandaş" kime denir? Toplumsal sorumluluk bilinci yönünden 3 özelliğini yazınız.
C	Haklarını ve sorumluluklarını çok iyi bilen ve bunları günlük hayatında uygulayan bilinçli bireydir. Özellikleri: 1. Seçim zamanı geldiğinde mutlaka sandığa gidip oy kullanır, 2. Vergisini düzenli öder, 3. Kanunlara ve toplumsal kurallara titizlikle uyar, sorunları hukuk çerçevesinde çözer.

80	Günlük hayatta bir kurumla veya belediyeye sorun yaşadığımızda hakkımızı aramak için başvurabileceğimiz 3 resmi/yasal kanalı yazınız.
C	1. İlgili kuruma durumumuzu anlatan resmi bir Dilekçe yazarak başvurmak. 2. Elektronik ortamda CİMER (Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi) üzerinden başvuru kaydı oluşturmak. 3. Belediyeye ilgili yerel altyapı sorunları için ALO 153 Çözüm Merkezi hattını arayarak arıza ve şikayet bildirmek.

ÜNİTE VE SINAV DÖNEMİ ANAHTAR KAVRAMLAR SÖZLÜĞÜ

Ekonomik Faaliyet

Doğal Kaynak

Sürdürülebilirlik

Bütçe Dengesi

Gelir / Gider

İhtiyaç / İstek

Tasarruf

Dijital Okuryazarlık

Siber Güvenlik

Mahremiyet

Milli Egemenlik

Hukuk Devleti

Sosyal Devlet

Laiklik

Ziggurat

Kral Yolu

Etkin Vatandaş

Hazırlayan: **Engin DEMİRCİ** - Sosyal Bilgiler Öğretmeni | 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı
"Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Yeni Müfredat Programına %100 Uyumlu Sınav Hazırlık Kitapçığı"